

УДК 330.366:65

Сітковська А.О.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії
та економіки сільського господарства,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛADOVA ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Постановка проблеми. Кризи, які виникають у світовій економіці, здійснюють різноманітний за своєю глибиною вплив на економіку будь-якої країни. Ситуація в Україні з урахуванням світових процесів і нестабільністю внутрішнього середовища є не надто критичною завдяки аграрному сектору, який є чи не єдиним, що забезпечує близько 1/5 частини надходжень загального обсягу ВВП та близько 40% надходжень від експорту всіх товарів.

Процес інтеграції українського аграрного сектору в міжнародну економічну систему набирає обертів, хоча він є досить суперечливим. Забезпечення конкурентоспроможності аграрних вітчизняних товаровиробників на світовій арені можливо за рахунок підвищення ефективності економіки, посилення експортної спрямованості у зовнішньоекономічній діяльності та підвищення професіоналізму управлінського персоналу.

Забезпечення високих результативних показників в аграрному секторі сьогодні відбувається за умов, коли підприємства повинні вирішувати як внутрішні проблеми щодо ресурсного забезпечення (незадовільний рівень оновлення матеріально-технічної бази), так і враховувати вплив зовнішніх факторів, а саме: слабка інвестиційна привабливість аграрного сектору, нестабільність цінового механізму і фінансової політики держави. В результаті спостерігається зниження показників валового виробництва, недотримуються терміни виконання сільськогосподарських робіт, знижується рентабельність господарської діяльності.

Виробництво сільськогосподарської продукції здійснюється на основі використання та поєднання таких факторів, як земля, трудові, матеріальні, фінансові ресурси. Забезпечення аграрного підприємства в неповному обсязі хоча б одним із ресурсів стримує виробничий процес, погіршує результати господарської діяльності і знижує конкурентоспроможність виробництва сільськогосподарської продукції так і підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти формування ресурсного потенціалу та ресурсозабезпечення підприємств аграрної сфери знайшли відображення в наукових працях учених: В. Андрійчука [1], П. Гайдуцького [4], В. Дієсперова [6], П. Саблука [8], О. Шпикуляка [12], О. Шпичака [13], В. Юрчишина [14] та ін.

Незважаючи на широкий спектр питань, охоплених дослідженнями, недостатньо опрацьованими як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі залишаються питання комплексного підходу до аналізу використання ресурсного потенціалу в аспекті підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Проблема ефективного розвитку аграрного сектора є принципово необхідним для держави саме сьогодні, коли країна спрощує доступ до світового продовольчого ринку, що в свою чергу загострює конкуренцію за використання ресурсів і ринки збуту сільськогосподарської продукції. Забезпеченість підприємств аграрного сектору ресурсами потребує відтворення на основі кардинальної реструктуризації та технічного оновлення.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка та виявлення основних тенденцій ресурсозабезпечення сільськогосподарських підприємств в аспекті забезпечення їх конкурентних переваг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор економіки країни має потенційні можливості забезпечити сільськогосподарською продукцією і продукцією її переробки населення країни з урахуванням раціональних норм споживання. Україна володіє унікальним природно-ресурсним потенціалом, який дозволяє за сучасного рівня розвитку науки та техніки прогодувати населення чисельністю у п'ять-шість разів більшу за теперішню [11]. На жаль, ситуація, яка склалася в країні щодо споживання основних продуктів (особливо тваринництва) свідчить про інше. Так, в 2015 р. рівень споживання м'яса і м'ясопродуктів, молока та молокопродуктів, риби й фруктів в Україні не досягає раціональних норм харчування (молоко на 44,8 %, м'ясо – 38,7, фрукти – 43,4, риба – 67 %), а по хлібу та картоплі перевищує їх. Така ситуація є результатом великої різниці у вартості при виробництві різноманітної сільськогосподарської продукції і доцільності її вирощування у різних організаційно-правових формах господарювання.

Крім того в країні спостерігається значне збільшення експорту особливо продукції рослинництва (зернових), а не направляєється на переробку, не використовується на корм тварин, продукція яких збиткова. Зміна переорієнтації напрямів використання сільськогосподарської продукції та продуктів її

переробки надала б можливість протягом найближчих років забезпечити високу ефективність всіх галузей аграрного сектору.

Стосовно сільськогосподарського виробництва, то на його обсяги впливають природно-кліматичні фактори та ресурсний потенціал підприємств, які визначають розмір витрат праці й інших ресурсів, що впливає на ефективність виробництва та конкурентоспроможність окремих видів продукції.

Позитивну динаміку виробництва сільськогосподарської продукції в Україні спостерігаємо по зерну відносно 2012 р. У 2015 р. його валове виробництво зросло на 28,9%, соняшнику – на 33,9%, плодах – 19,7%, м'ясу – 15,1% і молоку – 5,3% (табл. 1). За останні роки знижується виробництво цукрових буряків, овочів та яєць.

Таблиця 1

Динаміка виробництва основних видів продукції сільськогосподарськими підприємствами України, тис. т

Продукція	Рік				2015 р. в % до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Зерно	36075,0	49659,0	49902,6	46506,6	128,9
Цукрові буряки	16837,7	9100,8	14599,4	9553,8	56,7
Соняшник	7131,1	9445,8	8681,7	9549,2	133,9
Картопля	757,0	659,4	758,9	456,0	60,2
Овочі	1433,9	1158,7	1340,3	1281,7	89,4
Плоди та ягоди	369,0	444,2	332,0	441,7	119,7
М'ясо (жива маса)	1271,2	1441,3	1451,8	1463,4	115,1
Молоко	2535,2	2582,5	2647,5	2669,2	105,3
Яйця, млн шт.	11977,4	12234,2	12536,2	9762,2	81,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

З переходом України на ринкові відносини значення зовнішнього ринку зростає, і вихід господарюючих суб'єктів на світові ринки сировини та продукції аграрного сектора дуже важливий для економіки в цілому та для стабільного, стійкого розвитку самих сільськогосподарських підприємств [11].

Проведене реформування аграрного сектора економіки України, одним із завдань якого було створення різних форм господарювання, успішно виконано. В країні функціонують господарські осередки, засновані на різних формах власності й господарювання, що стало базою для розвитку підприємництва в сільському господарстві (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка кількості сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання

Рік	Кількість сільськогосподарських підприємств, од.						Усього
	господарські товариства	приватні підприємства	фермерські господарства	виробничі кооперативи	державні	інші	
2012	8235	4220	34035	848	296	1781	49415
2013	8245	4095	34168	809	269	1460	49046
2014	7750	3772	33084	674	228	691	46199
2015	7721	3627	32303	596	241	891	45379
2015р. в % до 2012р.	93,8	85,9	94,9	70,3	81,4	50,0	91,8

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

За останні роки намітилася чітка тенденція до зниження кількості сільськогосподарських підприємств усіх організаційно-правових форм господарювання.

З 2012 р. по 2015 р. загальна кількість сільськогосподарських підприємств знизилася на 4036 од. Швидкими темпами знижується кількість виробничих кооперативів на 29,7% й інших форм господарювання – на 50%. Зміна кількості сільськогосподарських підприємств зумовила зміни й у розмірах їх землекористувань (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл сільськогосподарських підприємств за розміром сільськогосподарських угідь, од.

Групи підприємств за площею с.-г. угідь, га	Рік				2015 р. у % до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
До 5,0	5332	5026	4500	3872	72,6
5,1-10,0	3809	3755	3419	3001	78,8
10,1-20,0	4795	4784	4471	4129	86,1
20,1-50,0	13334	13294	12594	11911	89,3
50,1-100,0	5016	5275	5280	4827	96,2
100,1-500,0	7261	7233	7111	6919	95,3
500,1-1000,0	2624	2666	2533	2467	94,0
1000,1-2000,0	2565	2531	2415	2446	95,4
2000,1-3000,0	1270	1251	1151	1099	86,5
3000,1-4000,0	632	619	564	516	81,6
4000,1-5000,0	334	323	291	282	84,4
5000,1-8000,0	337	345	301	281	83,4
8000,1-10000,1	179	165	154	141	78,8
Більше 10000,0	164	175	184	161	98,2
Підприємства, що не мали с.-г. угідь	8214	8416	7575	3327	40,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

В Україні сільськогосподарські підприємства з площею сільськогосподарських угідь від 20 до 50 га у 2015 році займають найбільшу частку – 26,2 % у розподілі. Підприємства із площею від 3,0 тис. га і більше займають у сукупності 3,0 % від загальної кількості. Однакову питому вагу (5,4 %) у структурі досліджуваних підприємств мають ті, в яких площа земель сільськогосподарського призначення коливається в межах від 0,5 до 1 тис. га й від 1 до 2 тис. га.

Показник розміру підприємства є на сьогоднішній день одним з чинників, що впливає на його конкурентоспроможність. Слід при цьому враховувати, що визначити переваги великих, середніх та невеликих підприємств складно, тому що діє багато інших чинників, які впливають на ефективність господарювання [2].

Сільськогосподарське виробництво є ефективним і конкурентоспроможним за умов забезпеченості основними засобами і особливо найбільш активною їх частиною – сільськогосподарською технікою (табл. 3).

Таблиця 4

Наявність техніки та енергетичних потужностей в сільськогосподарських підприємствах

Показники	Рік				2015 р. у % до 2012 р.
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	
Трактори – усього, тис. шт.	150,7	146,0	130,8	127,9	84,9
Комбайни – усього, тис. шт.	38,5	35,9	33,0	31,9	82,9
в т. ч.: зернозбиральні	31,2	29,4	27,2	26,7	85,6
Кукурудзозбиральні	2,1	2,0	1,8	1,6	76,2
Картоплезбиральні	1,6	1,5	1,3	1,2	75,0
Бурякозбиральні	3,6	3,0	2,7	2,4	66,7
Наявність енергетичних потужностей, тис. к.с.	53998,8	56645,4	53185,5	42187,2	78,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

За 2012-2015 рр. наявність техніки, яка використовується в аграрних підприємствах країни знизилася, при цьому переважна більшість з них відпрацювали свій термін експлуатації, фізично повністю зношені та морально застарілі. Кількість тракторів знизилася на 15,1%, зернозбиральних комбайнів – на 14,4%, кукурудзозбиральних комбайнів – 23,8%, бурякозбиральних комбайнів – 33,3%, що вплинуло на зниження енергетичних потужностей на 21,9%.

Зниження кількісного забезпечення технічними засобами сільськогосподарського виробництва це лише один бік проблеми, водночас спостерігаємо їх невідповідність світовим вимогам щодо якості, продуктивності й екологічності.

Енергетичні засоби та сільськогосподарські машини відстають від світових на 2-3 покоління, а продуктивність їх нижча в середньому на 40-60% при вищій матеріаломісткості та більших затратах праці на обслуговування й експлуатацію. За екологічними вимогами більшість технічних засобів не відповідають параметрам системи Євро-2. Кількісна забезпеченість підприємств сільськогосподарськими машинами становить лише 50-65% технологічної потреби.

Близько 85% техніки експлуатується за межами амортизаційних строків. Комбайновий парк зношений на 50%. Щорічні втрати зерна від несвоєчасного збирання зернових і зернобобових культур складає близько 2,5-3,4 млн т [7].

Головною причиною зниження рівня технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва в країні є низька державна фінансова підтримка сільського господарства протягом останніх років. Зміни в державній політиці щодо підтримки сільського господарства, починаючи з 2017 р., передбачають щорічне виділення 1% ВВП від обсягу виробництва сільського господарства, а при сприятливих показниках розвитку планується поступове зростання показника до 5%. Водночас корінні зміни повинні відбутися в таких напрямках, як: створення умов для розвитку дрібних фермерських господарств, стимулювання виробництва продукції із доданою вартістю та адресність і прозорість державної підтримки. Проте, враховуючи рівень сучасної економічної нестабільності і відсутності чітких стратегічних напрямів розвитку сільського господарства, складно передбачити реальний вплив на оновлення матеріально-технічної бази сільського господарства запропонованих заходів.

Таким чином, поки що рівень матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств в країні є вкрай незадовільним та деформує процеси відтворення не лише розширеного, а інколи навіть досягти простого відтворення є складним завданням. За наявного рівня технічного оснащення досягти стійкого розвитку аграрного виробництва у переважній більшості підприємств є вкрай важко, тому державне втручання необхідне стосовно пом'якшення диспаритету цін між промисловими товарами і продукцією сільськогосподарського виробництва.

Встановлено, що нарощування основних виробничих засобів у вартісному обчисленні на 100 га сільськогосподарських угідь та одного середньорічного працівника забезпечує ріст продуктивності праці, доходності господарств, зниження собівартості одиниці продукції [9].

В Україні спостерігаємо, в порівнянні з країнами Європи несприятливу ситуацію щодо наявності сільськогосподарської техніки. Так, в країні на 100 кв. км ріллі приходить лише 102,7 трактори, що в 8 разів менше, ніж в Іспанії та у 12,3 раза – в Польщі [7]. Тому, концентрація основних засобів на одиницю земельної площі, досягнення оптимального співвідношення між основними та оборотними засобами забезпечить підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Отже, безальтернативним, з огляду на нинішню технологічну відсталість сільського господарства та високе моральне й фізичне зношування основних засобів є інноваційний шлях розвитку. Зазначене висуває на перше місце питання державного регулювання інновацій в сільському господарстві, що має забезпечити організаційне впорядкування та оптимальне використання наявних форм, методів і механізмів впливу на економічну поведінку підприємств [5].

Дефіцит фінансових ресурсів та низька ймовірність за короткі терміни оновити матеріально-технічну базу сільського господарства обумовлюють особливу увагу щодо кадрового потенціалу як одного з основних і найбільш ефективних факторів розвитку галузі. В країні 17,5% зайнятого населення працює в аграрній галузі, з них 20% є найманими працівниками. Рівень продуктивності праці щорічно зростає, однак при цьому низький рівень заробітної плати створює соціальну напруженість і не створює умов щодо утримання висококваліфікованих працівників в сільському господарстві (табл. 5).

Таблиця 5

Продуктивність праці та середньомісячна номінальна заробітна плата в сільському господарстві України

Показники	Рік				2015р. у % до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, тис. грн.	159,7	201,2	227,8	223,3	139,8
Середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві, грн	2026	2270	2476	3140	155,0
Сільське господарство у % до середньомісячної номінальної зарплати	67,0	69,5	71,2	74,8	+7,8 в.п.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

У сучасних умовах, коли використання земельних, матеріальних ресурсів здійснюється без чітко еколого-економічного обґрунтування, робота з персоналом не зазнає радикальних змін, в результаті трудовий потенціал використовується нерационально і люди покидають села.

Ресурсозабезпеченість сільськогосподарських підприємств впливає як на його конкурентоспроможність, так і конкурентоспроможність виробленої продукції. Конкурентоспроможність продукції – одна з детермінант (поряд з ефективністю господарської діяльності та ринковою активністю підприємства), дослідження якої необхідне для більш повної оцінки рівня конкурентоспроможності аграрного підприємства [3].

Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції та відповідно її виробників визначається як на світовому (зовнішньому), так і внутрішньому ринках. На зовнішньому ринку вітчизняна продукція конкурує з продукцією світових товаровиробників, а на внутрішньому – з продукцією, виробленою в різних регіонах країни, а також з аналогічною імпортованою продукцією [10].

Негативні тенденції, які спостерігаються в сільському господарстві країни, а саме зменшення обсягів виробництва окремих видів продукції, скорочення поголів'я худоби, диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, низький рівень державної підтримки галузі негативно позначилися на фінансових результатах діяльності сільськогосподарських підприємств та на рівні конкурентоспроможності продукції, що вони виробляють (табл. 6).

Таблиця 6

Рівень рентабельності (збитковості) виробництва основних видів сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах

Вид продукції	Рік				2015 р. +/- до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	
Зернові культури	15,2	1,5	25,8	43,1	27,9
Соняшник	45,8	28,5	36,5	80,5	34,7
Цукрові буряки	15,7	2,7	17,9	28,2	12,5
Картопля	-21,5	23,0	9,2	24,2	45,7
Овочі відкритого ґрунту	-6,8	7,0	16,7	47,5	54,3
М'ясо великої рогатої худоби	-29,5	-43,3	-35,9	-17,9	11,6
М'ясо свиней	2,0	0,2	5,6	12,7	10,7
М'ясо овець та кіз	-40,0	-42,8	-52,2	-29,6	10,4
М'ясо птиці	-7,2	-10,0	-15,4	-6,1	1,1
Молоко	2,3	13,6	11,1	12,6	10,3
Яйця	52,6	47,6	58,8	60,9	8,3

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Рентабельність виробництва продукції рослинництва в країні зростає: зернових культур в сільськогосподарських підприємствах зріс з 15,2 % у 2012 р. до 43,1 % у 2015 р., соняшнику – з 45,8 до 80,5 %, овочів відкритого ґрунту на 54,3 відсоткових пункти, картоплі – на 45,7 пункти. Виробництво м'яса в країні, крім м'яса свиней є збитковим. Проте простежується тенденція до зниження рівня збитковості по м'ясу великої рогатої худоби на 11,6 пункти, м'ясу овець і кіз на 10,4 пункти.

Значні коливання рівня рентабельності продукції рослинництва і тваринництва пов'язані зі змінами собівартості і ціни реалізації. Збитковість виробництва окремих видів продукції тваринництва пов'язана зі зростанням більш високими темпами, ніж ціна реалізації собівартості реалізованої продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Актуальним для вітчизняних сільськогосподарських підприємств, які постійно перебувають у пошуках конкурентних переваг як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках є питання ресурсного забезпечення виробництва. Україна має великий ресурсний потенціал щодо сільськогосподарських земель, трудових ресурсів, основних фондів, однак практика їх використання свідчить про низку невирішених проблем, які гальмують підвищення як конкурентоспроможності продукції, так і підприємства в цілому. А саме: нерациональне використання сільськогосподарських угідь, недотримання агроекологічних умов виробництва, зниження кількості зайнятих працівників у сільськогосподарських підприємствах, низький рівень оплати праці в сільському господарстві, техніко-технологічне відставання, що не тільки гальмує підвищення продуктивності праці, нерациональне використання матеріальних ресурсів, а й обумовлює нерозвиненість культури виробництва. Усунення зазначених проблем використання ресурсів сприятиме підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, їх спроможності вести конкурентну боротьбу на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Бібліографічний список

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Бойко В.І. Регіональні аспекти економічної стійкості сільськогосподарського виробництва / В.І. Бойко // *Агроінком*. – 2006. – № 9-10. – С. 15-18.
3. Вініченко І.І. Конкуренентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи / І.І. Вініченко // *Агросвіт*. – 2013. – № 21. – С. 10-13.
4. Гайдуцький П.І. Відродження МТС / П.І. Гайдуцький, М.Г. Лобас. – К. : Поліграфкнига: Оранта, 1997. – 508 с.
5. Гончаренко О.В. Об'єктивні передумови розвитку інновацій в агропромисловому виробництві / О.В. Гончаренко // *Агросвіт*. – 2013. – № 10. – С. 2-6.
6. Дієсперов В. С. Сільські території як об'єкти організації економічної діяльності / В.С. Дієсперов // *Економіка АПК*. – 2014. – № 5. – С. 56-64.
7. Науменко І.В. Економічна сутність та зміст матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва / І.В. Науменко. – *АгроінКом*. – 2013. – № 10-12. – С. 53-57.
8. Саблук П.Т. Структурно-інноваційні зрушення в аграрному секторі України як фактор його соціально-економічного зростання / П.Т. Саблук // *Економіка АПК*. – 2008. – № 6. – С. 3-8.
9. Скидан О.В. Формування продовольчої безпеки в Україні: регіональний аспект / О.В. Скидан, В.М. Микитюк. – Житомир: видавництво «ДАУ», 2005. – 248 с.
10. Ткаченко С.М. Ресурсозабезпеченість аграрних підприємств / С.М. Ткаченко // *Агросвіт*. – № 9. – 2014. – С. 50-55.
11. Ульянченко О.В. Оптимізаційні моделі використання ресурсів аграрних підприємств / О.В. Ульянченко // *Вісник ХНАУ*. – 2007. – № 5. – С. 251-261.
12. Шпикуляк О.Г. Підтримка сільського господарства в системі регулювання аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк, Ю.П. Овсянніков О.В. Воскобойник // *Вісник аграрної науки*. – 2007. – № 4. – С. 66-70.
13. Шпичак О.М. Сільське господарство України на початку та в кінці ХХ століття / О. М. Шпичак. – К. : Ін-т аграр. економіки, 2000. – 74 с.
14. Юрчишин В.В. Аграрна політика в Україні на зламах політичних епох. Історико-соціально-економічні нариси : монографія / В.В. Юрчишин. – К. : Наукова думка, 2009. – 374 с.

References

1. Andriichuk, V.H. (2005), *Efektivnist diialnosti ahrarykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz* [The effectiveness of the agricultural enterprises: the theory, methodology, analysis], monograph, KNEU, Kyiv, Ukraine, 292 p.
2. Boiko, V.I. (2006), "Regional aspects of economic sustainability of agricultural production", *Ahroinkom*, no. 9-10, pp.15-18.
3. Vinichenko, I.I. (2013), "The competitiveness of agricultural enterprises: state and prospects", *Ahrosvit*, no. 21, pp.10-13.
4. Haidutskiy, P.I. and Lobas, M.H. (1997), *Vidrodzhennia MTS* [Renaissance MTS], Polihrafknyha: Oranta, Kyiv, Ukraine, 508 p.
5. Honcharenko, O.V. (2013), "The objective conditions of innovation in agricultural production", *Ahrosvit*, no. 10, pp. 2-6.
6. Diiesperov, V.S. (2014), "Rural areas as objects of organizing economic activity", *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 56-64.
7. Naumenko, I.V. (2013), "The economic essence and content of logistics agriculture", *Ahroinkom*, no.10-12, pp. 53-57.
8. Sabluk, P.T. (2008), "Structural and innovative advances in agriculture Ukraine as a factor in its social and economic growth", *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 3-8.
9. Skydan, O.V. and Mykytiuk, V.M. (2005), *Formuvannia prodovolchoi bezpeky v Ukraini: rehionalnyi aspekt* [Formation of food security in Ukraine: regional aspect], Vydavnytstvo «DAU», Zhytomyr, Ukraine, 248 p.
10. Tkachenko, S.M. (2014), "Resource provision of agricultural enterprises", *Ahrosvit*, no. 9, pp. 50-55.
11. Ulianchenko, O.V. (2007), "Optimization models use the resources of agricultural enterprises", *Visnyk KhNAU*, no. 5, pp. 251-261.
12. Shpykuliak, O.H., Ovsianikov, Yu.P. and Voskoboinyk, O.V. (2007), "Support for agriculture in the regulation of the agricultural market", *Visnyk ahrarynoi nauky*, no. 4, pp. 66-70.
13. Shpychak, O.M. (2000), *Sil'ske hospodarstvo Ukrainy na pochatku ta v kintsi XX stolittia* [Sil'ske economy of Ukraine at the beginning and at the end of the twentieth century], In-t ahrary. ekonomiky, Kyiv, Ukraine, 74 p.

14. Yurchyshyn, V.V. (2009), *Ahrarna polityka v Ukraini na zlamakh politychnykh epokh. Istoryko-sotsialno-ekonomichni narysy* [Agricultural policy in Ukraine kinks political eras. Historical and social and economic essays], monograph, Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.

Сітковська А.О. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВА ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Мета. Провести оцінку та визначити основні тенденції щодо ресурсного забезпечення аграрних підприємств в аспекті забезпечення їх конкурентних переваг.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження є системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів формування ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств. У статті використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які забезпечили досягнення поставленої мети. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: статистико-економічний, монографічний, структурно-функціональний - для визначення стану ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств та ефективності їх використання.

Результати. Виявлено, що в умовах реформування аграрного сектору економіки одним з ключових питань є визначення стану ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств і впливу цієї складової на конкурентоспроможність виробництва продукції і підприємства в цілому.

Визначено, що важливим завданням, яке постає перед сільськогосподарськими підприємствами є оптимальне використання наявного ресурсного потенціалу (сільськогосподарських земель, трудових ресурсів, основних засобів) для підвищення ефективності господарської діяльності. Встановлено, що для підвищення продуктивності праці, розвинутої культури виробництва слід дотримуватись агроекологічних умов виробництва, оптимізувати рівень оплати праці в сільському господарстві, оновлювати техніко-технологічне оснащення виробництва, що сприятиме підвищенню конкурентних переваг підприємства на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Наукова новизна. Обґрунтовано методологічні та практичні засади ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств і його роль в досягненні конкурентних переваг підприємства.

Практична значущість. Отримані результати дослідження поглиблюють практичні аспекти визначення ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств та забезпечують можливість підвищити їх конкурентні переваги на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Ключові слова: економічні ресурси, сільськогосподарське підприємство, конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність підприємства, ефективність.

Sitkovska A.O. RESOURCE PROVISION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS A COMPONENT OF THEIR COMPETITIVENESS

Purpose. The aim of the article is to carry out evaluation and identify the main trends in resource support of agricultural enterprises in terms of providing them with competitive advantages.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the conducted study is a systematic approach to the study of economic phenomena and processes of formation of resource support at agricultural enterprises.

The general scientific and special methods of research that ensure achievement of given aim are used in the article. The following methods are used during the study: statistical and economic, monographic, structural and functional - to determine the status of resource support at agricultural enterprises and the efficiency of their use.

Findings. It is revealed that one of the key issues is to determine the status of resource support of agricultural enterprises in terms of reforming the agricultural sector and the impact of this component on the competitiveness of production and the enterprise as a whole.

It is determined that an important task that confronts agricultural enterprises is the optimal use of the available resource potential (agricultural land, labor resources and equipments) to improve the efficiency of economic activity. It is established that you should follow agro-ecological conditions of production for increasing productivity, development in cultural production, optimize wages in agriculture and update technical and technological production equipment, which will increase the competitive advantages of the enterprise in domestic and foreign markets.

Originality. The methodological and practical principles of resource support of agricultural enterprises and its role in achieving competitive advantage of the enterprise are substantiated.

Practical value. The obtained results of research deepen practical aspects of the definition of resource support at agricultural enterprises and provide an opportunity to increase their competitive advantage in domestic and foreign markets.

Key words: economic resources, agricultural enterprise, competitiveness of products, competitiveness of the enterprise, efficiency.

Ситковская А.А. РЕСУРСНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИХ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Цель. Провести оценку и определить основные тенденции по ресурсному обеспечению аграрных предприятий в аспекте обеспечения их конкурентных преимуществ.

Методика исследования. Теоретико-методологической основой проведенного исследования является системный подход к изучению экономических явлений и процессов формирования ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий. В статье использованы общенаучные и специальные методы исследования, которые обеспечили достижение поставленной цели. В процессе исследования использовались следующие методы: статистико-экономический, монографический, структурно-функциональный – для определения состояния ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий и эффективности их использования.

Результаты. Выявлено, что в условиях реформирования аграрного сектора экономики одним из ключевых вопросов является определение состояния ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий и влияния этой составляющей на конкурентоспособность производства продукции и предприятия в целом.

Определено, что важной задачей, которая стоит перед сельскохозяйственными предприятиями является оптимальное использование имеющегося ресурсного потенциала (сельскохозяйственных земель, трудовых ресурсов, основных средств) для повышения эффективности хозяйственной деятельности.

Установлено, что для повышения производительности труда, развитости культуры производства необходимо придерживаться агроэкологических условий производства, оптимизировать уровень оплаты труда в сельском хозяйстве, обновлять технико-технологическое оснащение производства, что будет способствовать повышению конкурентных преимуществ предприятия на внутренних и внешних рынках.

Научная новизна. Обоснованно методологические и практические основы ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий и его роль в достижении конкурентных преимуществ предприятия.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования углубляют практические аспекты определения ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий и обеспечивают возможность повысить их конкурентные преимущества на внутренних и внешних рынках.

Ключевые слова: экономические ресурсы, сельскохозяйственное предприятие, конкурентоспособность продукции, конкурентоспособность предприятия, эффективность